

LINGVODIDAKTIKANING DOLZARB MUAMMOLARI

Toshkent – 2024

Umidaxon Jumanazarova,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 4-kurs
Ilmiy rahbar: P.f.d., prof. Safo Matchon

Annotatsiya

Ushbu maqola orqali umumta'lim maktablari o'quvchilarida Anvar Obidjon ijodini adabiy ta'lim klasteri asosida o'rganishning ilmiy-pedagogik asoslari yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Anvar Obidjon hayoti va ijodi misolida o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari, shart-sharoitlari va xususiyatlarini aniqlashtirilgan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiy ta'lim klasteri orqali o'quvchilarning vatanparvarlik ko'nikmasini shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: klaster, ta'lim klasteri, obraz, dars ishlanma, mustaqil fikrlash.

“Fan va texnikaning shiddat bilan rivojlanishi natijasida barcha sohalarga joriy qilinayotgan innovatsiyalarning maqsadi mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy salohiyatini oshirishga qaratilgan... Ana shunday innovatsiyalardan biri “klaster modeli” bo'lib, bugungi kunda u agrar, to'qimachilik, yengil sanoat va farmatsevtika sohalarida keng qo'llanmoqda” [G'. Muhamedov, 2019: 5].

Ta'limda bunday yondashuvni qo'llash amaliyoti rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasida mavjud. Bu borada Xitoy, Hindiston, Indoneziya, Malayziya, Marokash, Iordaniya, Misr, Saudiya Arabistoni, BAA kabi mamlakatlarda katta tajriba mavjud [G'. Muhamedov, 2019: 19].

Adabiy ta'lim klasteri – yuqori kasbiy kompetensiyaga ega bo'lgan adabiyot o'qituvchilarini tayyorlashning tizimli bosqichi.

She'rni o'qiganda kichik yoshdagi o'quvchilar tabiat va jamiyat voqea-hodisalarining poetik tasviridan hayajonlanishlari muhim ahamiyatga ega.

She'rni o'qish darslarida asosiy ish turi ifodali o'qish hisoblanadi. O'quvchi she'rning asosiy mazmunini tushunsagina, uni ifodali o'qiy oladi. She'riy hikoyani tahlil qilishda, asosan, hikoya, ertak, masalni tahlil qilishda qo'llangan ish turlaridan foydalanish mumkin. Lirik she'rni o'qish va tahlil qilish o'qituvchidan katta mahorat talab qiladi. Holbuki, ko'p hollarda she'rga oddiy matn nuqtayi nazaridan yondashiladi. Bunday holda she'riy sanoat hissiyot bilan bog'liq ekani unutiladi, she'r ma'nosining satrlar, so'zlar zaminida yashirin berilishi anglab yetilmaydi.

Yuqoridagi xulosalardan va amaliyot davrimizdagi olib borgan faoliyatimizdan kelib chiqib, Anvar Obidjon ijodini o'quvchilarga o'rgatishda ko'pgina pedagogik texnologiyalardan va metodlardan foydalanishimiz mumkinligiga guvoh bo'ldik.

Bosqichma-bosqich bu pedagogik texnologiyalarning nazariyasi, qo'llanish o'rni va vaqtini ko'rib chiqamiz.

Adabiy asarlarni tahlil qilishda ularning tur va janr xususiyatlari alohida ahamiyatga ega. Asarning tur va janri uni tahlil qilishga oid metod va usullarning belgilanishiga asos bo'ladi. Taniqli metodist M.A.Ribnikova: "Metodik usullarni asar tabiati taqozo qiladi... Balladani reja asosida tahlil qilish mumkin, biroq lirik she'rni rejalashtirish maqsadga muvofiq bo'lmaydi..." [U.N.Xodjamqulov, Sh.I.Botirova, 2022: 172].

5-sinf adabiyot darsligida berilgan Anvar Obidjonning "Hayotning har lahzasi go'zal" she'rini o'qitishda qo'llanuvchi samarali deb bilgan metodlarni ko'rib chiqishga va bu orqali erishiladigan taxminiy natijalarni keltirib o'tishga harakat qilamiz.

Darsga tayyorgarlik maqsadni aniqlash va topshiriqlar ishlab chiqishdan boshlanadi.

"SMART" bo'yicha o'quv maqsadini qo'yish:

S – aniq bo'lishi kerak, maqsadingizda bajarilishi lozim bo'lgan harakat (masalan, she'r haqida nazariy ma'lumot berish);

M – o'lchovli, aniq me'yorni belgilang;

A – erishiladigan, imkoniyatingizni chamalab aniqlab oling;

R – asoslangan, amalga oshirilishi, haqiqatdan ham, muhim bo'lgan, asosli ravishda bajarilishi talab etiladigan (masalan, o'quvchilar aynan qaysi narsada xatoga ko'proq yo'l qo'yadilar);

T – vaqt bilan chegaralanganligi, bajarilish muddati oldindan belgilanganligi.

Shu asosda 3 ta maqsad: ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi [Sh. Yuldasheva, 2021: 126].

Maqsadni aniqlab olganimizdan so'ng yangi mavzu bayoni bo'yicha samarali pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqdik.

O'tilgan mavzu "Zinama-zina" metodi asosida so'rab olinadi.

"Zinama-zina" – metodi orqali o'quvchilarga tezkor blits savollar beriladi. Har bir o'quvchi berilgan to'g'ri javob uchun bir qadam oldinga yuradi. Masalan,

1. Anvar Obidjon qanday unvonlar bilan taqdirlangan?

("O'zbekiston xalq shoiri" unvoni bilan, "Fidokorona xizmatlari uchun" ordeni va "Shuhrat" medali).

2. Anvar Obidjonning kamida 3 ta mashhur asarlarini sanang.

("Navro'z va Boychechak", "To'tiqul", "Alamazon", "Meshpolvon").

3. Anvar Obidjon dastlabki she'riy mashqlarini necha yoshidan boshlagan? (13-14 yoshidan).

Yangi mavzu bayonida esa o'quvchilarni mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiruvchi metodlardan foydalangan ancha samaralidir. Dastavval dars uchun kirish so'z tanlashdan boshlanadi.

Kirish so'z – o'qituvchining yangi mavzuni tushuntirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki kirish so'zi orqali o'quvchida ilk taassurot uyg'onadi hamda asarni o'qib anglashga ishtiyoq uyg'onadi. O'qituvchining kirish so'zi qisqa, emotsional-ekspressiv bo'yoqdorlikka ega hamda aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Masalan,

Tinchlik deganda nimani tushunasiz?

(urush bo'lmasligi, bayramlar bo'lishi, bexavotir yashash, ota-onamiz yonimizdaligi, bemalol o'ynay olishimiz)

Juda to'g'ri, bolajonlar! Tinchlik bo'lsa hayotimiz farovon bo'ladi. Bugun o'rganadigan she'rimizda tinchlik bizga nimalar berganini ko'ramiz.

Lug'at bilan ishlash – darsdagi eng ahamiyatli jihatlaridan biri. O'quvchi she'rning mohiyatini anglash uchun bu faoliyat turi muhimdir. Lug'at ustida ishlash darsning barcha bosqichlarida amalga oshirilishi mumkin (asar o'qilishidan oldin, keyin).

jonsarak – bezovta

qaqroq – suvsiz

o'zan – daryoning eng past, suv oqadigan qismi

kalom – so'z

gumbaz – suyri fazoviy shakldagi tom (tarixiy inshootlarda)

ulfat – do'st, oshna

Yangi mavzuni mustahkamlash bosqichida esa quyidagi metodlar samarali bo'lishi mumkin.

1) asar mazmuni yuzasidan savol-javob – o'quvchi asar mazmunini qay darajada o'zlashtirganligini aniqlashga yordam beradi.

1. Anvar Obidjonning *“Hayotning har lahzasi go'zal”* she'rida tong otishi qanday tasvirlangan?

(Tun pardasi ochilar asta,

Chiqib kelar sahnaga quyosh.

Kelinchakdek bo'lib orasta,

Gul salomdan ko'taradi bosh.

Hovli go'yo yuvilgan chinni,

Yo'llar go'yo artilgan oynak.

Qutlash uchun yangi bu kunni,

El oyoqqa turar jonsarak...).

2. Anvar Obidjonning *“Hayotning har lahzasi go'zal”* she'rida odamlarga to'la ko'chalar nimaga o'xshatiladi? (suv bosgan qaqroq o'zanga)

3. Anvar Obidjonning *“Hayotning har lahzasi go'zal”* she'rida *“Munchoqko'z bola”* nimani yodga solidi? (tinchlik so'zini)

2) asarda qo'llangan o'xshatishlarni topish – bu usul orqali o'quvchi tasviriy til vositalarini qo'llash o'zni haqida tushunchaga ega bo'ladi va o'zida ham shu qobiliyat rivojlanadi.

d) **“Poem wall”** – she'riyat devori ya'ni o'quvchilar she'rdagi yoqtirgan qismlarini devorga yopishtirishadi. Bu dastlabki ifodali o'qishning mantiqiy davomi sifatida olsak ham to'g'ri bo'ladi. Ushbu usul orqali o'quvchilarning she'rga qiziqqanlik darajasini bilib olishimiz mumkin.

e) **Misralarni to'ldir** – misralardan ayrim so'zlar tushiriladi va tushirilgan so'zlar to'ldiriladi. Bu metod she'r yodlab bo'lingandan so'ng amalga oshirilsa ancha samarali, ammo o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini bilmoqchi bo'lsak darsning kirish qismida ushbu usulni qo'llashimiz kerak bo'ladi. Ya'ni o'quvchilarga topshiriq mavjud bo'lgan qog'oz tarqatiladi va bu misralarni to'ldirishlari aytiladi. She'r bilan notanish o'quvchilar she'r mazmunidan va she'rdagi qofiyadosh so'zlardan kelib chiqib kerakli so'zlarni yozishadi.

1. Qaymoq isi yayratar tanni,
Dasturxonda issiq kulchalar.
Suv bosgandek qaqroqni
Odamlarga to'lar ko'chalar.
2. Barchinoylar nigohida sir,
.....lar ko'zida yashin.
Yoshlik qaytar qalbga sohib nur,
Esleysan ilk sevgi otashin...

f) **she'rni qayta yozish** – o'quvchilar she'rni yoddan qayta yozib ko'rishadi.

g) **diktant qilish** – o'qituvchi she'rni diktant tarzida o'qiydi o'quvchilar xatosiz yozishga harakat qilishadi.

h) **qayta hikoyalash usuli** – asar yoki uning parchasining aynan so'zma-so'z emas, balki o'z nutqiga mos qilib qayta gapirib berish. Asarni qayta hikoyalash tafakkur va his-tuyg'uni faollashtiradi. O'quvchilarni ijodiy mustaqil ishlashga tayyorlaydi. Bog'lanishni nutqni o'stiradi. Asarni tahlil qilishga tayyorlaydi. Qayta hikoyalash jarayonida o'quvchida o'z munosabatini bildirish imkoniyati paydo bo'ladi.

h) **yoddan aytish** – o'quvchilar 3 guruhga bo'linishadi va 1-guruh she'rni boshidan boshlab berishadi. Qolgan bandini boshqa guruh aytadi. Shu tariqa davom etadi.

k) **O'quvchilarni she'r ustida hamkorlik qilishga undash.** Bir o'quvchi o'tilgan she'rning birinchi misrasini yozadi, keyin navbatdagi o'quvchi qator qo'shadi. Holat shu tariqa davom etadi.

l) **Tarjima** – monolingual klasslarda, ya'ni ko'p tilli sinflarda o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini o'stirish uchun juda samarali usul hisoblanadi. Bu usulni qozoq, tojik, rus tilli guruhlarda qo'llay olishimiz mumkin, ya'ni she'rni o'z ona tillariga mazmunni saqlab qolgan holda tasvir vositalarini to'g'ri qo'llagan holda tarjima qilish topshirig'i beriladi.

m) **Qora she'rlar bilan qiyoslash** – bu usul orqali hozirgi til bilan aytganda “ko'cha she'rlari” bilan solishtirish asosiy topshiriq qilib belgilanadi. Ulardagi mazmun va tasvir vositalari Anvar Obidjonning darslikda berilgan “Hayotning har lahza go'zal” she'ri bilan taqqoslanadi.

n) **qo'shiq she'rlari bilan solishtirish** – o'quvchilarga o'zlari yoqtirgan qo'shiq so'zlarini yozib kelish topshirig'i beriladi va bu usulda ham yuqoridagi faoliyat amalga oshiriladi, ya'ni berilgan she'r va qo'shiq she'rlari taqqoslanadi. Barchamizga ma'lumki musiqa tinglash hozirgi yoshlarimizning eng asosiy faoliyat turlaridan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Hozirgi zamonaviy yoshlarni darsga qiziqtirish uchun ularning kundalik hayotidagi faoliyatlariga murojaat qilish ancha samarali darsni ta'minlaydi.

o) **suhbat metodi** – adabiyot darslarida eng ko'p qo'llanuvchi usul suhbat jarayonida o'quvchilar o'qituvchi tomonidan tuzilgan savolga javob berishadi. Suhbat metodidan yangi mavzuni mustahkamlashda, o'rganishda va umumlashtirishda foydalaniladi. Shuning uchun berilgan savol-javob qisqa va mazmunli bo'lishiga qaratilishi lozim.

Quyidagi savollarni sinab ko'rishimiz mumkin:

1. Shoir so'z tanlashda nimaga e'tibor bergan?

(odamlar turmush tarzini ochib beradigan fikrni ifodalash uchun o'xshatishlardan juda o'rinli foydalangan).

2. Kim tomonidan gapirilyapti ? (Shoir).

3. Metafora yoki o'xshatishdan foydalanishda nimani sezdingiz?

(tabiatdagi narsalarga o'xshatish ko'proq. Shoir jodida bunday holatlarni ko'p uchratishimiz mumkin).

4. Bu she'rda hayot ramzi mavjud. Sizningcha, bu nima bo'lishi mumkin? (tinchlik)

5. She'rning tuzilishiga qarang. She'rda qanday naqshni ko'rasiz?

6. She'rning sarlavhasi bormi? Bu nimani anglatishi mumkin?

(Hayotning har bir onidan baxtni ko'ra olishimiz kerak. Har bir o'tgan soniyamiz uchun shukrda bo'lish kerak)

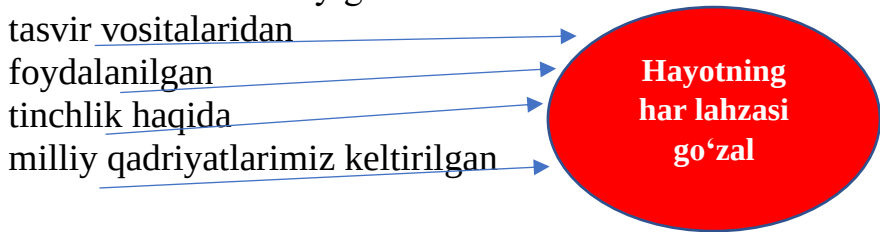
s) **“Collection”** – yig'ish usuli. Bu usulda o'quvchilar berilgan mavzu yuzasidan ma'lumotlarni yig'adilar.

tasvir vositalaridan

foydalanilgan

tinchlik haqida

milliy qadriyatlarimiz keltirilgan

**Hayotning
har lahzasi
go'zal**

Ta'lim texnologiyalarini majburan qo'llash orqali maqsadga erishib bo'lmaydi Aksincha, tajribali pedagoglar tomonidan asoslangan yoki ular tomonidan qo'llanayotgan ilg'or texnologiyalardan foydalanish bilan birga, ularni ijodiy rivojlantirish maqsadga muvofiqdir [Sh. Yuldasheva, 2021: 126].

Jahon ta'lim tizimida adabiy ta'lim klasteri asosida “uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, umumiy ta'lim sifatini tubdan oshirish” bilan bog'liq davlat talablari ijrosida, xususan, ta'lim-tarbiya sifati va samaradorligini kafolatlashda boshqa ijtimoiy-gumanitar o'quv fanlari qatorida adabiy ta'lim zimmasiga ham katta mas'uliyat yuklaydi.

Adabiy ta'lim klasterining pedagogik imkoniyatlari asosida Anvar Obidjon ijodining vatanparvarlik tarbiyasi bilan bog'liq “Hayotning har lahzasi go'zal”, “Vatanjon”, “Tinch kunlar”, “Navro'z taronasi” kabi talay she'rlarining adabiy-pedagogik tahlili o'quvchilarni shaxs sifatida kamol toptirish, Vatan tarixi, ajdodlar tomonidan yaratilgan ulkan ma'naviy boylikka sadoqat ruhida tarbiyalashda pragmatik va kreativlik qobiliyatlarini, autopsixologik kompetentligini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Adabiyotlar:

1. Safo Matchon, Shermatova U, Shermatova Z. Bolalar adabiyoti. (Darslik – Xrestomatiya): – Toshken: Olmaliq kitob business, 2023. – 368 bet.
2. Muhamedov G', Xodjamqulov U. "Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif, tasnif" innovatsion tajriba maydonchalari tashkil qilish va samaradorligini oshirish bo'yicha uslubiy qo'llanma. 2019-yil.
3. Xodjamqulov U.N. Pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslari. Ped. fan. bo'yicha fan dok. (DSc) diss. 2021. – B.67.
4. Sobirova Z. O'quv jarayonini loyihalashtirish // Ta'lim texnologiyalari. – T., 2006. – № 3.
5. 5-sinf Adabiyot. 2020.
6. www.justaddstudents.com

WOMEN WRITERS IN ENGLISH LITERATURE

Sevinch Botirjonova

A student of Chirchik state pedagogical university
Scientific adviser: Eldorbek Khamitiv

ABSTRACT

English women writers have also contributed immensely to the development of English literature. It is in this article that the analysis of the famous works that introduced English women writers to the world and made a significant contribution to the rise of English literature, as well as the role of women writers in the life of the society, is partially covered.

Keywords: *novels, poems, famous works, love, literature.*

It is not wrong to say that literature is one of the sciences that developed a lot during the past centuries and has stopped developing a lot by today. Because it is known from history that during the Renaissance period, every field that has existed until now was greatly developed. Especially literature. In general, we love literature because it affects our psyche, because the health of the soul is the most important thing in a person. When we talk about English literature, the most famous is "Hamlet", Works like "Macbeth" come to mind. Along with men, women writers were also contributed a lot to literature in that period. They wrote many well-known and famous works that won hearts. When we talk about English women writers in this article, we involuntarily think of those wonderful works of English literature. It was written by English women writers. We begin to learn about the lifestyles,

Nurzod Norqulov	
Xoja hikoyatlarining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati	300
Maxmuda Yuldasheva	
Alisher Navoiyning "Xamsa"sidagi hukmdorlar xarakterini evristik yondashuv asosida o'rgatish usullari	304
Dilafroz Meliboyeva	
O'quvchilar mutolaa madaniyatini oshirish yuzasidan mulohazalar	310
Shahnoza Mansurova	
"Salomon va Absol" obrazlarining qiyosiy-tipologik tahlili	313
Bonu Qurbonova	
Ulug'bek Hamdamning "Na'matak" romanini badiiy tahlil qilish metodikasi	319
Gulira'no Qarshiboyeva	
She'riy maktublarda ifodalangan badiiy san'atlar (Muqimiy maktublari misolida)	323
Gulzoda Mambetsaburova	
Yoshlar kamoloti yo'lida	327
O'g'iloy Ikromova	
Maktab ta'limida maishiy ertaklarni o'qitishga doir ayrim mulohazalar (Aka-uka Grimm ertaklari misolida)	329
Gulruh Abdukadirova	
Langston Hughes and his poetry	332
Umidaxon Jumanazarova	
Anvar Obidjonning poetik mahoratini adabiy ta'lim klasteri asosida o'qitish	336
Sevinch Botirjonova	
Women writers in english literature	342

IKKINCHI TIL VA CHET TILLARNI O'QITISH METODIKASI MASALALARI

Ойбек Акбаров	
Формирование лингвокультурологической компетенции на занятиях по уроки	346
Zamira Shirnazarova	
Madaniyatlararo muloqot ta'limi haqida	349
Shaxlo Yuldasheva	
O'zbek tilini o'qitishda raqamli baholash fondini yaratish masalalari	353